

opravdové a dnes aktuálnější než jindy (konfese nejmodernějších duchů to ukazují) — to všecko přesahuje zamlžený obzor hackenschmidovštiny. Jen jedno konstatuji: ukryté vnitřní drama, tichý a na povrchu neznatelný skoro, zrádný vír života jest Ironický život — to vidí dítě.

A konstatuji to pro tohle:

Pan Dyk, aby mne docela zničil, čítl můj Ironický život — dopoledne o sokolském sletu. Potřeboval ten sokolský slet totiž jako — estetický argument proti mně. Odpoledne jde totiž na cvičiště a volá, rozumí se, rozjásaně: hle, barvy, pohyb, život, barvy (ještě jednou!), plnost života! „Jaké očistění, vyjdete-li od malicherných a nechutných liter!“ (Rozuměj: Šaldova Ironického života.)

Bravo, estetický negře! Jenže stejným způsobem mohl byste zabít nejen můj „Ironický život“, nýbrž sta a sta básníků snu, ticha a meditace, kteří nemají ani barev, ani pohybu, a nejen básníků, nýbrž i výtvarníků. Mohl byste zabít třeba Carriera, jenž má nepohnuté, do sebe pohroužené figury v monochromní hnědi, která naprosto nemůže konkurovat se sokolskými košilemi. Mohl jste dopoledne probírat se třeba Rembrandtovými lepty a praštit pak tím černým papírem a křičet: barvy, barvy! Chci barvy! Proč mně nedává barvy?

Já, pracuji na svém Ironickém životě, nevzpomněl jsem si, přísám bůh, ani jednou na Sokoly a sokolský slet; a že někdo ode mne bude žádat, abych svojí prací soupeřil barvami a pohybem nevím s kolika tisíci Sokoly, toho bych byl nešťak ani v nejtemnější Africe.

Ale dám p. Dykovi dobrou radu.

O příštím sokolském sletu dopoledne nechtěte nějaké sokolské poema p. Fučíkovo, nebo po případě i p. Hilbertova „Falkenštejna“; p. Fučík jest pěvec sokolský a pěstuje ve svých poematech racionálně pohyb, barvu i krev, a jen Hilbert není také docela odvrácen ve „Falkenštejnovi“ od sokolských postulatů: pestré barvy, rušný život, průvody komparsů, velké požadavky na dech a plíce atd. — zde nalezne se spíše příbuzenství kritérií. Pak odpoledne po lektuře ať jde znova na cvičiště a poví nám, jak se drželi tito autoři vedle desetitisíců Sokolů; *jim* to snad prospěje, *oni* se z toho snad něčemu přiučí, ale na mně jest taková kritika hned zpědu ztracena.

Jsou různé deníky spisovatelské.

Jméno deníku Dostojevského jest vzlet geniálně duše očistěné láskou a utrpením; deníku Hebblova zápas o velikost; deníku Grillparzerova hořkost duše zrazené životem; deníku Goncourtova gracie slova a radost oka. Bude-li p. Dyk takto pokračovati ve svém deníku, bude jméno jeho: obmezenectví zaslepené mstivosti.

22. 8. [1907.]

St. K. Neumann — poctivec a gentleman

Několik fakt a dokumentů

1

V „Moravském kraji“ z 20. 8., který se mně dostává až dnes do rukou, odpověděl p. N. na moji notičku z „V. směrů“,¹ v níž jsem odparíroval jeho podezří-

1 - [Viz zde str. 256.]

vání z reakcionářství. V páně Svozilově obdeníku jest patrně hodně místa nazbyt — pan Neumann odpovídá alespoň trojnásobnou epistolou na moji poznámku. Nejsem v takové božské situaci — a ostatně není ani času nazbyt; zkonecjuj to tedy stručně. Ne rozklady, ale fakty. A nechal bych celou tu ubohost bez povšimnutí, nebýt ničemnosti, která falšuje celou moji literární práci a literárně kritickou minulost — cosi, na co jsem stejně hrd jako na svůj literární dnešek a co nedovolfm poskvrnit níž ruce ni ničemu drápu.

Nerozhovořím se tedy o otázce, čtu-li nebo nečtu-li „Moravský kraj“, a konstatuji prostě. Jednou v neděli koupil jsem si „Čas“, kde jsem nalezl citovanu perfidnost Neumannovu, o níž jsem takto zvěděl. V pátek měly vyjít „Volné směry“ a zbýval mně den času a kousek místa v „Kronice“; odparíroval jsem to tedy stručně, a poněvadž jsem neznal věc z původního pramene, musil jsem citovat „Čas“. Voilà tout.

Přecházím také duchaplný výklad o tom, jak jedí někteří čeští literáti párky — a podotýkám jen: je-li míněn tím „mým literárním blížencem“ p. Marten, mám stejné právo nazvatí jej blížencem p. Neumannovým; stýkal se jednu dobu s ním jako se mnou a patrně intimněji s ním než se mnou, neboť *já* neznám z jeho života tak intimních detailů, jako jest ten, jak jí párky. Ó Čechy, ó noví lidé —

A k věci.

Pan Neumann tartuffsky pokládá mé dnešní sympatie k tradici, stylu a zákonu v umění (neboť *jen* o ně mně jde, *jen [jim]* se zanáším a ne politikou, na niž živě rozšiřuje p. N. moje výklady) — za pokání. Ano, poctivec N. vyfabuloval si o tom celou theorii.

Dnes prý jest žalostná anarchie a úpadek v mladé literatuře a tu prý jsem zavínil sám svoji kritickou činností (s celou generací z let devadesátých). Teď jsem se prý té anarchie zhroutil a kajů se — a proto volám po tradici, zákonu, stylu. Ale jsem prý i nyní švindlér: prý tu svoji theorii o tradici a klasicismu vytahuju z francouzských knížek a revuí.

A tedy: naše (a moje) „slepá lhostejnost k národní kultuře“, naše a moje speciálně „zuřivá láska ke všemu importovanému“, naše a moje „zběsilá jednostrannost“, naše a moje eskamotérství a clownovství — ty prý zavínily dnešní anarchii nejmladší generace.

Risum teneatis — to nepíše nebožtík Zákrejs, to nepíše „Zvon“ ani „Máj“ — to píše anarchista a satanista St. K. Neumann! Člověk, který koketoval kde s kterou cizí sensací poslední chvíle a módy, který psal verše na kabaretové celebrity, Lianu de Pongy a princeznu de Chimay (jak *jemu* sluší dnes moralistní quakerovství o „nejpovrchnější rozmařilosti“ vídeňské!), který bral si motivy z Costenoblové a z Ropse a motta z Przybyszewského a Franze Servaesa (kritika vídeňské „Neue Freie“), který *žil* ze satanismu Ropsova a Przybyszewského! Člověk, který vydával léta „Nový kult“, jehož tři čtvrtiny byly vyplněny překlady — a často nejefemernějších cizích věcí! — a zbývající čtvrtina přinášela většinou krajně brutální invektivy na všecko české, na stupidní mozky českých čtvernožců! *Enfant terrible* „Moderní revue“! Člověk, který nenapsal snad ani řádky o české literární a kulturní minulosti, najednou zkrouť oči k nebesům a vytýká mně „slepou lhostejnost k národní kultuře“, mně, který jsem psal studie o Nerudovi, Čelakovském, Máchovi,

Němcové, který jsem je studoval, znám a miluju a který jsem se snažil, jak jsem mohl jen a dovedl, sblížit je s literárním dneškem! Neumann, který se inspiroval vždy jen anarchií a chaosem, jehož verše jsou často brutálním siláctvím, syrovým skřekem a surovou pózou, ten člověk napíše dnes, že „nikdo než on nepociťuje snad bolestnější ubohosti dnešní fáze české literatury“ a nikdo prý nevidí jasněji, že ji zavinuje nevěšimavost k zákonu a tradici! Kde jest jesuita, který dovede takovou eskamotáž, takové obrácení pravdy na ruby? Nenarodil se ještě! Kde jest Tartuffe, aby se zastyděl za svoje břídlivství a dal se pohlit v studu propadlištěm?

Ale bez rozčilování a hezky po pořádku.

„Slepá lhostejnost k národní kultuře.“

Mám v knihovně svůj „Literární listy“ z roku 1897 — tedy právě *deset let* staré — a tam jest otištěna moje kritika p. Neumannovy knihy „Apostrofy hrde a vášnivé“.¹ Tam odmítám již ten falešný kosmopolitismus páne Neumannův, jeho opovrhování Čechami, snobistický kult pařížských sensací. Čte se tam:

„ — — Nelíbí se mi tedy v první řadě básně na Lianu de Pongy. Volný intelektuelní člověk — anarchista — a ležet tak na kolenou před nějakou subretkou, která beztak neumí ani číst a jejíž celé umění je frivolnost — a před Paříží, před tou degenerovanou, buržoasní Paříží — a *plival přitom po vlastní zemi* — — ne, to jest nearistokratické, neindividualistické. *To jest jen snobismus*, to jen obmezený Pařížan může si dopřát hloupost, aby myslil, že mimo Paříž není světa a života.“ (Str. 205.)

Psáno *před deseti lety* p. Neumannovi na záda! A dnes přijde pan Neumann, otočí pravdu vzhůru nohama a začne spílat mně (a generaci z let devadesátých) cizáků, fanatiků cizího importu, snobů, estétů, clownů atd.! Poctivec, což! A znova: kde je Tartuffe, který toho dokáže?

A dále: zuřivá láska ke všemu importovanému!

V těchže „Literárních listech“ na str. 208 mám referát o překladu z *Marcela Prévosta*.² A přivítal jsem jej s tímto opravdu zuřivým nadšením: „Jedna z těch bezbarvých, prázdných a pseudosensačních knih, *jichž k nám v poslední době navezli celé fůry a které dusí již lepší práce domácí* — —“

A stejně rozhodně kritisoval jsem *Stirnera* a odpíral mu, kritisoval jsem *Przybyszewského* a odpíral mu (v „Lit. listech“ roku 1899 mám odmítavou kritiku jeho románu „Cestou“, jeho Falka, který zplodil za osm let Hackenschmid!),³ brojil jsem proti překladu *Pierra Louysa*, jež vydával — sám pan Neumann! Atd. atd. A nyní přijde pan Neumann, který to ví všechno stejně dobře jako já, a falšuje tak nestydatě literární historii! Kdyby to byl ztropil nebožtík Zákrejs nebo Vlček, bylo by na něho zahouklo několik hlasů: urazit ruku, která to psala! Kdyby se toho dopustil poslední klerikální šmok novinářský, přšlo by na něho kamení. Ale zde jde o „pokrokovce“, o „volného člověka“ a „myslitele“, o spojence páne Herbenova — a proto ticho po vlastech. *Ten* smí tropit ničemnosti beztrestně!

1 - [Viz Kritické projevy 3, str. 242—248.]

2 - [Viz Kritické projevy 3, str. 493.]

3 - [Viz Kritické projevy 4, str. 238—241.]

A dále: svou theorii tradiční a novoklasickou „importuju“ prý dnes jako „živý eskamotér“ z francouzských knížek a revuí!

A to napíše též Neumann, který otiskl ode mne *před deseti lety* ve svém „Novém kultě“ stať „*Renesanční sen*“, v němž vystupuju proti romantickému kultu smrti a propaguju novoklasicism, styl a zákon v umění — před deseti lety, opakuju.

Opisuju, aby nebylo mýlky, odtamtud několik vět ze závěrů:

— Leží pak země její (nové renesance) na poledni, za sedmi vysokými rozervanými *romanlickými* horami. A dojdete jí jen tehdy, když jste dříve přebrodili sentimentální močály, plné zimnice a mlh, sentimentální kalné močály s nízkou melancholickou kletí.

— Je země ta pak suchá a slunná.

— Zvláštní akcent pak nad ní leží: akcent stylu... Snadné a volné je tu všecko a řád a styl jedno jsou jako vůle a myšlenka... Atd. atd.

Slovem: o deset let předjatý dnešní antiromantismus „francouzských knížek a revuí“! A v *téže* skoro době tiskl jsem v Liter. listech studii „*Renesance — čeho?*“,² v níž jsem propagoval totéž, co propaguju dnes: tradici, styl, novoklasicism.

A takový impostor a falsátor, jako je Neumann, opovazuje se mluvit o mně jako o „živém eskamotérovi“ a o „clownovi“ — snad za to, že jsem ve své diskretnosti asi slovem nezmínil se dnes o své ancienitě na theorii novoklasickou a podal jsem do V. směrů č. 7 a 8 věcný referát³ o knihách Lasserrově a Lemaitrově a o boji kritickém, který vyvolaly!

A co zde pravím, mohl bych doložit celými stranami citátů ze svých článků a recensí starších a novějších, které by ukázaly, že v mém kritickém díle jest jednota, o jaké se konfusnímu mozku p. Neumannovu ani nesnilo: od začátku stojí nad moji literární prací kriteria tvárných sil, zákonu, harmonie a stylu — a všecko, co jsem psal, není než bojem, často zoufalým bojem o ně! Od začátku sloužím těmto světlým božstvům, jak jsem dovedl nejlépe, ze všech svých sil, a nyní přijde tento ideový tatran, který si hraje dnes na lidovce a pokrokovce, jako si hrál včera na satanistu a aristokrata, jemuž idea byla vždy cosi jako nová kravata a kterému šlo vždy jen o sport, jak pobuřovat prostoduché krajany a počestné měšťánky — a špiní, lže, falšuje hůře než poslední najatý žoldák černé armády.

A nakonec zrádčuje podle osvědčené patrony. Citoval jsem totiž jako *doklad* toho, jak si váží moderní duchové staré kultury, soud Berliňana Sombarta o Vídni. Pan Neumann provedl obnošený manévř: podsunuje soud Sombartův o Vídni mně, dělá ze mne entusiastu pro Vídeň — rozuměj pro c. k. Vídeň, tu „macechu českého člověka“... .

Leiser Wink. Rozumíš mu jistě, čtenáři. Černožlutý reakcionář, klerikál — tak bezmála skoro již kompañon Milana Fučika.

Inu, šmok — a noblesa šmokovská nemá dna.

A šmok se umí také dorozumět.

Nakonec zaklepal p. N. na měkké srdce moji vrchnosti: u „Mánesa“, vydavatele

1 - [Viz Kritické projevy 3, str. 462—466.]

2 - [Viz tamtéž str. 429—432.]

3 - [Viz zde str. 264 a n.]

a majetníka „V. směrů“. Prý ty znamenité obrázky zasloužily by si lepšího textu — textová redakce totiž netančí podle písťalky „Moravského kraje“ — a vůbec prý, aby si dal „Mánes“ na mne pozor: *nebezpečně* dobrodružství prý provozují s V. směry. *Nebezpečně* podtrženo. Rozumíš, čtenáři? Šmok vyhrožuje, šmok šlve, šmok denuncuje. Znamená to: my, pokroková žurnalistika, mohli bychom „Volným směrům“ zatopit, kdyby dále držely Šaidu...

A zase: Kdyby něco takového provedl nějakému realistovi některý klerikální halapartník, co zde provádí p. Neumann mně, byl by oheň na střeše. Lítaloby kamení, lítaloby bláto (a právem). Ale zde jde jen o pokrokově patentovanou ničemnost. Proto ticho po vlastech.

12. 9. 1907.

2

Usvědčil jsem nedávno v těchto listech Neumanna ze lži a falšování literární historie — ale muž jeho kvality není v rozpacích: vyvrať mu jednu lež, a on ti obratem postaví deset nových. A tak jsem tedy v poslavení málo záviděňhodném: namáčím péro k replice. Ovšem k poslední. Nemám ani času, ani místa k sportu, který může provozovat p. Neumann in *infinitem* v listě, jenž hraje *va banque*.

Neumann nasadil si masku kritika — a spílá všemu, co přináší za mého redaktorství V. směry. Je již to charakteristika celého jeho života, že si pletl vždy kritiku s nadávkami. Nejprve tedy přicházejí na řadu moje essaye „krasoféčnické, mnohosmyslné a mnohomluvné svátčnické traktáty“. Slovem: šmok jako kritik. Šmok je počestný tvor; proč by nemohl někdy i kritisovat? Obyčejně si předtím umývá ruce, alespoň vídeňský šmok, ale šmok český a pokrokový nedbá na takové lapalie; jest naivnější: vezme to po našem a od plíc.

To již je tak šmokovská noblesa: usvědčil jsi ho z falša; slušný člověk by se buď omluvil nebo tě vyvrátil. Šmok místo toho vyspílá tobě jako spisovateli, essayistovi, novelistovi. Také satisfakce, říkával Heine; jsou lidé, kteří nejsou právě jiné schopni; nebudme tedy neskromni; berme, co mohou dát.

Proto mně nenapadá bránit svých essayí proti *lakovému* útoku. Zítřka mohl by mně to provést nějaký předměstský žurnalista č. II a mohl by také čekat, že se budu hájit. A proto obmezuju se jen na poznámku, že byl v lepší minulosti Neumannově čas, kdy o ty sepsuté neslané nemastné traktáty *velmi stál*, a bylo to v době, kdy jsem se již kompromitoval těmi „vedlejšími možnostmi“ a kdy měl jsem již skoro celou „bezecennou“ práci svého „všedního dne“ (v Lit. listech, v Rozhledech) za sebou.¹

Ano, St. K. Neumann nebýval, milý čtenáři, ke mně tak nemilostivý, pokud bydlil v Čechách a mival literární aspirace. Ale přestěhoval se na Moravu, Svozil udělal z něho kritika a žurnalistu a nová sláva stoupla Neumannovi k hlavě: všechny staré lásky buch! bác! leť! do kouta! St. K. Neumann — básník na pensi (abych užil jeho vtipné formičky) — kritisuje, novináři, prorokuje, vzdělává, má misi, poslání, úřad a rozum — a dívá se hrozně spatra na nás ubožáky, kteří jsme jen

1 - Byl již tenkrát také zletilý.

literáty, napíšeme sem tam jen nějakou essay nebo povídku a nemáme za sebou — obdeník! Estetické vši, myslí si po rusku Neumann. Co ti: pokaňkávají papír. Ale já — to je něco jiného. Já pracuju na živých lidech, duších! A zapomíná, chudák, že jsou dnes snobové všeho: snobové anarchismu, snobové „kteří jdou mezi lid“, snobové à la Gorkij a à la Andrejev.

Literární kravaty jsou právě různých sort: od složitých, mnohokrát přeložených dekadentních foulardů až po červené proletářské rozkřídlenice. A všechny lze dnes koupit velmi lacinou v krámech a všemi dá se velmi lehce koketovat. Někdo koketuje kalabresrem víc než jiný cylindrem.

Neumann chtěl kdysi něco: byl snad směšný, ale byl účtyhodný. Dnes jest jen první bez druhého. Vezměte si jen seznam jeho zamilovanců, kterým všem vyseká diplomatickou poklonu, a zhrozíte se: jaké široké srdce! Jaké žurnalistické triky, jaké žurnalistické chytráctví! Jaká žurnalistická bída! To ukazuje tak nejlépe celý úpadek duševní noblesy Neumannovy: šilhá napravo nalevo, koketuje napravo nalevo — on, který měl kdysi odvahu držet sám svoji posici, třebaš donquijotskou. Et passons: člověk nemusí být přítelem Neumannovým, aby mu ho bylo líto. —

A dále: Neumann spílá beletrii, kterou tisknu ve V. směrech. Spílá pí R. Svobodové — ani na to nenapíšu slova obrany. Za několik let padne ta hanba zpět na svého původce. — Spílá i mojí povídku „Ironický život“. Prý tisknout ji v čísle Manetově jest nejstrašnější blasfemie, na kterou by patřil trestní zákoník. Neumann Stanislave K., pamatujete se, že jste tiskl kdysi ve svém „Kultě“ Carlyla a vedle něho nějaké svoje výklady? Byly *kongenální* vaše výklady Carlylovi? Nebyl by je vymrskal z čísla, On, který nenáviděl na nůž anarchii v *každé* formě?

Ale ve V. směrech netisknou se jen reprodukce z Maneta, tisknou se i reprodukce domácích umělců, Kašpara, Hudečka, Strettiho etc. A tvrdím klidně, že moje povídka snese se cti jejich sousedství. Nikdo si nedáváme talent a já bych měl rád větší, než mám. Ale po této restrikcii tvrdím s klidnou hrдостí: moje práce jest *poctivá umělecká věc*, již přinést nebylo by hanbou žádnému listu. Za několik let se to uvidí patrně a uvidí se i směšná surovost takových „argumentů“, jako jest onen s Manetem.

Jedna z vlastností, charakterisujících šmoka, jest ta, že zatahuje do sporu lidi, kteří v něm nemají logicky nic dělat. Tak Neumann naznačuje pomlkou nějaký pošklebek, který prý pronesl kdysi *Sova* o mých essayích. Mám sice Sovu rád, ale nakonec bylo by mně docela lhostejno, jak soudí nebo nesoudí o mojí literární práci: svoji hrдост nesu si ve vlastní hrudi a neshírám ji zebrotou od přátel. Vím, co jsem udělal, znám cenu svého díla. Ale zatím domnívám se míti všecko právo, chrániti *přítele* Sovu od insinuaace šmokovské: mám jeho listy, z nichž jest patrný její pravý opak...

Neumann dovolává se hořorů a dopisů Mánesovců, dovolává se lidí, kteří prý jsou s textovou částí V. směrů nespokojeni. Mohl bych citovat pro sebe řadu listů z obecnstva, i výroky předních členů Mánesa, kteří mně projevili souhlas, nadšení, spokojenost. Ale nenapadá mně apelovat na něco podobného. Vedu V. směry po svém nejlepšího vědomí, pracuju na nich poctivě ze všech sil. Jen vyložená nepoctivost může říci, že ta práce děje se bez plánu: každé číslo jest předmětem velké péče a mnohých starostí, i text i reprodukce jsou promyšleny a zobraceny a zpře-

mítány skrz naskrz do poslední čárky. Každý ročník má svůj plán, který se posud vždy, alespoň z většiny, naplnil: každý ročník znamená kulturní výboj v tom neb onom směru, vyjasňování zmatených pojmů, odstraňování předsudků a nevědomostí, boj s farizejstvím a polovičitostí — jednou akcentuje se více výtvarná, po druhé literární a povšechně kulturní stránka.

Že se řadě literátů nelíbí V. směry a že by si je troufali vésti lépe, jest možno: jest to ten roztomilý český blud, který má tím více troufalosti, čím má méně vědomostí a talentu. Do každého veřejného díla mluví v Čechách a na Moravě řada nepovolných diletantů — bylo a bude do skonání světa.

Proti nim může člověk veřejně pracující postavit jen svoje vědomí a svědomí. A stavím je i já.

Nevnucoval jsem se a nevnučuju se nikterak „Mánesovi“ a stačí sebe slabší nespokojenost mně oficiálně projevená, abych se okamžitě vzdal svoji funkce. Nebyla mně sinekurou, znamenala mně mnoho práce, mnoho rozrušování, mnoho zápasů a trpkostí. A mohu klidně ukázat, na jaké úrovni byla textová část V. směrů před pěti roky, když jsem převzal redakci, a na jaké jest dnes.

Ale pokud budu redaktorem V. směrů, povedu je po nutnosti svojí osobnosti a svého charakteru, po svém uměleckém a kulturním přesvědčení a ne kompromisně a bezbarvě, ustupuje kdekterému novinářskému teroru.

3. 10. 1907.

Můj odchod z Volných směrů

Listek in memoriam

V listech píše se o mém odchodu z Volných směrů; nestarám se sice o to, ale přece toho leckdy nemohu neslyšet a někdy i nevidět. Mám tedy důvod podati autentický výklad a snad sem tam někdo dobré vůle na něj i čeká. Ale nebýt ani toho — chtěl jsem si hned po události celou věc zúčtovat, prostě z pudu čistotnosti: abych se jí zbavil, abych jí nevláčet s sebou a v sobě. Nenávídím nedopověděných historií: stávají se z nich lehce legendy a mythy. A když již legendy a mythy, tedy o čemsi opravdu krásném a velkém a ne o té malé a tristiň historii, kterou jest můj rozpor s družstvem V. směrů.

14. října dopoledne byl jsem překvapen návštěvou p. Štencovou; přišel mne pozvat na důležitou schůzi družstva V. směrů ten večer a zároveň povědět, co se bude ode mne žádat. Hovořil jako přítel, který chápe, že mně bude těžko přistoupit na to, co se ode mne bude večer chtít. (Družstvo reprezentuje list vůči valné hromadě spolkové a skládalo se mimo mne z pp. Štence, Švabinského, Županského, Jiráňka a Štursy — tento pán nedostavil se na schůzi.) Šel jsem tedy večer do Mánesa. Pánové pověděli mně, jaký jest cíl schůzky: usnesli se na tom, že jest třeba změnit v příštím ročníku *program listu*, mám se vyslovit, přistupuju-li na něj.

„Proč měnit program?“ namítám. Program V. směrů byl před dvěma roky rozšířen: měly v něm vedle sebe běžet výtvarné umění i literatura, doplňovat se, slíit vzájemně, bohatnout vzájemně společnými podněty. Vlastní příčina té změny byla tehdy — vedle snahy působit intenzivněji v celý kulturní náš život — tato:

vidělo se patrně, že není dostatek *hodnotných* příspěvků výtvarně-kritických; že nestačí příspěvky výtvarně-kritické vyplnit se etí celý list; že má větší výchovný význam dobrý literárně-kritický příspěvek o nějaké domácí bolesti než cizí odborný článek výtvarný, věnovaný třeba nějaké otázce technické.

— Proč tedy změnu?

— Proto, že jest nespokojenost s listem, jak se vede nyní. Valná hromada nedá prý nikterak *tomuto* družstvu V. směrů, kdyby měly jít dále dnešním směrem. Propadly by prý odpůrcům a toho jest pánům líto, chtějí zachránit V. směry za každou cenu, tedy změnou programu, koncesí.

Pochopil jsem, odkud vane vítr.

— A jakou změnou tedy?

— Odstranit z V. směrů všecku literaturu, věnovat je pouze a jedině výtvarnému umění. Všecko: hlavní list i kroniku.

Namítám: Jest nedostatek dobrých výtvarně-kritických příspěvků; všecko, co jsem z toho oboru dostal, tiskl jsem do poslední čárky; jsem si vědom, že literární články nebo glossy neubraly ani píď půdy výtvarnému umění. Páni to vědí stejně dobře jako já, ale křčí jen rameny. „Ostatně mohl byste psát i pak literární články do listu,“ míní jeden z nich velikodušně, „ale takové jako o Huysmansovi nebo o Miss Ruth.“¹ Rozumím, odkud vítr: takové, které nezavadí ani napravo, ani nalevo, které nikoho ani nepopálí, ani nezazebou. Rozumím, odkud vítr: jen žádně literární bolesti, nepřijemnosti, polemiky. Krotkou, neutrální a vzdálenou literaturu — taková jest devisa.

A pravím pak již rozhodně: „Mně jest celá otázka otázkou prosté společenské slušnosti. Uznáváte-li, aby člověk, který se vám stará o list, který mu věnuje svoji práci a péči, měl právo promluvit v něm občas slovo do důležité nebo aktuální otázky nebo pře, nebo právo brániti se proti útoku. Jak pravím: otázka společenské slušnosti a nic víc. Já projevy svoje podepisoval svým jménem: tisknul jsem je většinou v neutrální rubrice „Fora“, spolek jsem s nimi neztotožňoval — jest to prostě otázka, má-li se mně popřát do roka několik stránek papíru a tisku.“

A pokračuju pak: „Každý slušný vydavatel — tím víc umělecký spolek — přeje a dává svému redaktorovi volnost projevu, soudu, slova. Nevím, proč bych se jí měl zříkat právě já, který jsem se bil skoro celý život za tento postulát — já, který jsem té volnosti přál každému svému spolupracovníkovi a tiskl jsem ve V. směrech i nepřátelské projevy proti sobě (projev p. Hilbertův).“ A ukazuju pak na příklad nové „Moravsko-slezské revue“; ta přechází novým ročníkem v patronát „Klubu přátel umění“ v Brně — a Klub ten sám prohlášeje v listech, že „redakce části literární a umělecké ujímají se bratří Mrštíkové za úplné neodvislosti od vydavatelstva“ — „hle, pravím, to je slušný poměr vydavatele k redaktorovi“.

Ale pánů to nedojímá. Ohradili se proti mně právníckým formalismem: jejich jest list, list byl původně určen výtvarnému umění, oni mají právo změnit jeho program atd.

Slovem: řeč právníckého formalismu, řeč vlastníka nebo obchodníka, ale ne řeč umělecké pravdy a vnitřní poctivosti. Odpovídalo se mně jinou řečí, než v níž

1 - [Viz Duše a dílo, 5. vyd. str. 157—162 a zde str. 163 a n.]